

Овчаренко Анастасія Сергіївна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри фінансового права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Ovcharenko Anastasiia

*PhD in Law, Assistant Professor of the Department of Financial Law,
Yaroslav Mudryi National Law University*

ORCID: 0000-0001-8697-6466

Рябчук Марія Ігорівна

студентка факультету юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Riabchuk Maria

Student of the Faculty of Justice

Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID:0009-0003-4323-6371

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-11-11633

**ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ПРИ
НАДАННІ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ ТА ВІД ОПЕРАЦІЙ
З ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ В УКРАЇНІ:
АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**TAXATION OF INDIVIDUALS' INCOME
FROM ONLINE SERVICES, AND VIRTUAL
ASSETS IN UKRAINE: CURRENT CHALLENGES
AND PROSPECTS**

Анотація. Вступ. Дослідження охопило сучасні виклики в оподаткуванні доходів резидентів України при наданні електронних послуг та торгівлі віртуальними активами. Виявлено, що найефективнішим способом оподаткування такої діяльності є спрощена система оподаткування для ФОП III групи з фіксованою ставкою 5% єдиного податку. Водночас сучасний стан законодавства у сфері відповідальності за ухилення від оподаткування таких доходів не формує реального стимулу для добровільної реєстрації. Порівняльний огляд закордонних практик показав: українська модель конкурентна за рівнем ставки (5%), але програє юрисдикціям на кшталт Естонії, де реінвестований прибуток оподатковується за нульовою ставкою. Це створює загрозу відтоку висококваліфікованих кадрів, які можуть обирати країни з більш сприятливим фіскальним кліматом. У перспективному законодавстві віртуальні активи пропонується оподатковувати за ставкою 23% податку і запровадити повну заборону спрощеної системи для цього сегменту. Такі доходи класифікуватимуться як інвестиційні, а не підприємницькі. Пільговий режим одноразової амністії для капіталів, зароблених до набрання законом чинності, став компромісним кроком назустріч платникам. Критичним для успіху реформи є перехід до цифрового адміністрування: автоматизований аналіз транзакцій, інтеграція з міжнародними базами (зокрема, ОЕСД CARF). Без цього податкова не впорається з обсягами даних. У довгостроковій перспективі постає питання оподаткування доходів від штучного інтелекту – новий виклик, який потребує окремих регуляторних рішень.

Мета. Мета дослідження полягає в оцінці актуальних проблем і тенденцій оподаткування доходів фізичних осіб в Україні від електронної комерції та операцій з віртуальними активами, а також у визначенні ефективності чинних фіскальних інструментів і розробці рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Матеріали і методи. Джерела аналізу: українське законодавство (Податковий кодекс, Закон № 361-IX, законопроект № 10225-г) та аналітичні публікації міжнародних організацій (ОЕСР, рамки CARF).

Методологія: порівняльний підхід – для оцінки української системи оподаткування на тлі моделей Естонії, США та Німеччини; системний аналіз – для вивчення взаємодії між санкціями, податковим тиском і поведінкою платників;

економіко-правовий метод – для розбору норм законопроектів про віртуальні активи; структурно-логічний підхід – для розробки пропозицій щодо цифрової трансформації податкового контролю.

Результати. Дослідження показало, що спрощена система оподаткування є єдиним оптимальним варіантом оподаткування доходів від електронної комерції, однак слабкі адміністративні заходи не спонукають до самостійної реєстрації ФОП. Фактичне наглядання забезпечується насамперед через інструменти фінансового моніторингу, а не традиційні податкові ревізії. Порівняльний огляд закордонних практик підтвердив: за рівнем ставок українська модель конкурентна, але поступається естонській у стимулюванні капіталізації (0% на нерозподілений прибуток). Розглянуто законопроекти щодо віртуальних активів. Успіх реформи залежить від цифровізації адміністрування та впровадження стандартів ОЕСР CARF як основи для ефективного контролю.

Перспективи. Створення цифрової інфраструктури для обробки транзакційних даних податковими органами України; прогнозування наслідків розвитку штучного інтелекту для бюджету; оцінка ролі міжнародних податкових домовленостей і стандартів CARF у протидії ухиленню від сплати податків в онлайн-секторі; розробка інституційного механізму приєднання України до світової мережі автоматичного обміну фінансовими відомостями.

Ключові слова: електронна комерція, податкові правовідносини, податкова система, оподаткування доходів фізичних осіб, віртуальні активи, податкове адміністрування, криптоактиви, єдиний податок, податковий контроль, обмін податковою інформацією, CARF.

Summary. Introduction. The study examined current challenges in taxing Ukrainian individuals' income from online services, freelancing, and virtual asset transactions. It was found that the simplified taxation system for individual entrepreneurs (IE) with a fixed 5% single tax rate remains the most effective means of legalizing such activities, being significantly more advantageous than the general system. However, weak administrative penalties for illegal operations do not create sufficient incentives for voluntary IE registration. Actual oversight is primarily exercised through financial monitoring mechanisms, which enable account blocking and forced legalization. A comparative review of international practices revealed that the Ukrainian model is competitive in terms of tax rates (5%), but lags behind jurisdictions like Estonia, where reinvested profits are taxed at 0%. This poses a risk of brain drain, as highly skilled IT professionals may prefer countries with softer fiscal regimes. Regarding virtual assets, legislators propose a clear stance: a 23% tax on net profits and a complete ban on using the simplified system for this segment. Such income will be classified as investment rather than entrepreneurial. A preferential one-time capital amnesty regime for assets acquired before the law's entry into force serves as a compromise for taxpayers. The reform's success hinges on transitioning to digital administration: automated transaction analysis and integration with international databases (notably OECD CARF). Without this, tax authorities will struggle with data volumes. In the long term, taxing income from artificial intelligence emerges as a new fiscal frontier requiring dedicated regulatory solutions.

Purpose. The research aims to assess contemporary issues and trends in taxing individuals' income in Ukraine from online services, freelancing, and virtual asset operations, while evaluating the effectiveness of existing fiscal instruments and developing recommendations for their improvement.

Materials and Methods. Analysis sources: Ukrainian legislation (Tax Code, Law No. 361-IX, draft Law No. 10225-d) and analytical publications from international organizations (OECD, CARF framework).

Methodology: Comparative approach – to evaluate the Ukrainian taxation system against models in Estonia, the USA, and Germany; Systems analysis – to explore interactions between sanctions, tax burden, and taxpayer behavior; Economic-legal method – to dissect provisions of draft laws on virtual assets; Structural-logical approach – to formulate proposals for digital transformation of tax control.

Results. The study demonstrated that the 5% single tax simplified system serves as the primary mechanism for legalizing online income, yet inadequate administrative measures fail to encourage voluntary IE registration. Effective supervision relies mainly on financial monitoring tools rather than conventional tax audits. The comparative analysis of foreign practices confirmed that Ukraine's model is competitive in rate levels but inferior to Estonia's in promoting capital accumulation (0% on undistributed profits). Draft laws on cryptoassets were reviewed: they envisage a 23% tax on net income and exclusion of the simplified system for this area. Reform success depends on digitizing administration and implementing OECD CARF standards as the foundation for robust control. **Prospect.** Developing digital infrastructure for processing transaction data by Ukrainian tax authorities; Economic forecasting of artificial intelligence's impact on fiscal revenues and justifying the concept of an «AI tax»; Assessing the role of international tax agreements and CARF standards in combating tax evasion in the online sector; Designing an institutional mechanism for Ukraine's integration into the global network of automatic financial data exchange.

Key words: tax legal relations, tax system, taxation of personal income, virtual assets, tax administration, crypto-assets, single tax, tax control, exchange of tax information, CARF.

Постановка проблеми. Стрімка цифровізація глобальної економіки та повсюдне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій призвели до появи значного сегмента економічної активності,

яка функціонує поза межами традиційних інститутів зайнятості. Доходи, що генеруються фізичними особами через міжнародні онлайн-платформи, а також від операцій із віртуальними активами, становлять

основу так званої «нової економіки». Така динаміка створює фундаментальні виклики для класичних фіскальних систем, які були розроблені для оподаткування доходу, прив'язаного до чіткого податкового резидентства, фізичної присутності та традиційних трудових відносин. Зв'язок цієї проблеми із важливими науковими та практичними завданнями є багатовекторним. З макроекономічної точки зору, існує нагальна потреба у фіскальній адаптації національної податкової системи до реалій цифрової економіки для забезпечення стійкості державних фінансів, особливо в умовах значних фіскальних потреб держави. Незважаючи на високу активність та економічну значущість цих секторів, переважна більшість операцій залишається поза контролем контролюючими органами. Необхідність виведення тіньового сектору в легальне поле та забезпечення стабільних бюджетних надходжень є критично важливим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова спільнота активно працює над осмисленням фіскальних викликів цифрової економіки. Дослідження щодо діяльності фізичних осіб-підприємців часто сфокусовані на його правовому визначенні, зокрема, на необхідності розмежування цивільно-правових та трудових відносин [1; 11]. У сфері адміністрування дослідники обговорюють загальні виклики цифровізації та шляхи їх подолання [5, с. 131–135]. Зокрема, аналізуються тенденції щодо запровадження звітності у режимі реального часу, використання нових технологій та обміну даними на рівні інформаційної взаємодії [12, с. 27–30]. Також розробляються методи вдосконалення податкового контролю за рахунок автоматичного аналізу звітності, виявлення розбіжностей та ризиків [15, с. 81–92]. Л. В. Козаренко, І. В. Точиліна, Н. М. Левченко, О. М. Силенко, В. О. Білошкап, О. В. Чаплінська [16, с. 252–254], О. М. Резнік [14, с. 45–49] та інші українські науковці активно у своїх наукових працях аналізують окремі аспекти цифрової економіки, такі як оподаткування криптовалют та правовий статус віртуальних активів. Міжнародні практики, зокрема в Німеччині [6; 7], США [8; 9] та Естонії [10], також розглядаються в контексті фрілансу та цифрових доходів. Проте, попри існуючі напрацювання, залишається низка невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується зазначена стаття, зокрема: відсутність комплексного аналізу впливу слабких адміністративних заходів на добровільну реєстрацію ФОП; недостатнє вивчення ризику подвійного оподаткування; брак конкретних пропозицій щодо інтеграції CARF в українське законодавство; невизначеність оподаткування доходів від ІІІ як нового сегменту. Крім того окремі питання функціонування системи податкового адміністрування в умовах воєнного стану, зокрема щодо підвищення її ефективності з урахуванням європейського досвіду, залишаються недостатньо

дослідженими, що і зумовило вибір авторами теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою статті є розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб у секторах нової економіки (он-лайн послуги, віртуальні активи) шляхом аналізу чинних правових норм, перспективного законодавства та міжнародного досвіду. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати чинний механізм оподаткування в Україні та оцінити ефективність заходів податкового контролю в зазначеній сфері;
- дослідити ключові міжнародно-правові виклики, зокрема подвійного оподаткування та податкового резидентства, та порівняти їх із моделями оподаткування цифрових працівників у провідних юрисдикціях;
- надати аналіз законопроектів щодо оподаткування віртуальних активів, обґрунтувати доцільність запропонованих ставок та обмежень;
- сформулювати конкретні рекомендації щодо цифровізації податкового адміністрування та використання міжнародних ініціатив для підвищення прозорості та ефективності оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальна трансформація економічних відносин, зумовлена стрімкою цифровізацією та розвитком інтернет-технологій, формує феномен так званої «нової економіки» [5]. Даний процес характеризується домінуванням нематеріальних активів, поширенням гнучких форм зайнятості, розвитком децентралізованих фінансових інструментів та транскордонним наданням послуг [5]. Дані зміни створюють безпрецедентні виклики для традиційних систем оподаткування доходів фізичних осіб [5]. Класичні податкові моделі, розроблені для індустріальної епохи зі стабільними трудовими відносинами та чітко локалізованими джерелами доходу, виявляються недостатньо ефективними для адекватного охоплення прибутків, генерованих у цифровому середовищі [5]. Податки як ключовий інструмент регулювання є основним джерелом формування бюджетів [2]. Адміністрування податків і зборів як особливий вид процедур є процесом, організація якого зумовлена, у першу чергу, потребами державної бюджетної політики [2]. Крім того в період економічного спаду та військової агресії спостерігається збільшення масштабів ухилення від сплати податків, в той час як дохідні частини бюджетів скоротилися через зменшення ділової активності господарюючих суб'єктів і зменшення бази оподаткування з прибуткових податків [5]. Наразі актуальним є питання оподаткування доходів, отриманих від діяльності, спрямованої на отримання прибутку (надання послуг), з використанням інформаційно-комунікаційних систем [18]. Так, електронна комерція — відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення

правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру [18]. Сам термін «електронні послуги» введено в податкову практику тільки з 2021 року [2]. Так, 2 липня 2021 року набув чинності прийнятий Верховною Радою України Закон України від 03.06.2021 № 1525-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам» (далі — Закон № 1525-IX) [2]. До основних нововведень можемо зачислити запровадження терміна «електронні послуги» для цілей оподаткування ПДВ [2]. У п.п. 14.1.56 прим.5 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України встановлено, що електронні послуги — це послуги, які постачаються через мережу Інтернет, автоматизовано, за допомогою інформаційних технологій та переважно без втручання людини, у тому числі шляхом встановлення спеціального застосунку або додатка на смартфонах, планшетах, телевізійних приймачах чи інших цифрових пристроях [2]. До таких послуг, зокрема, але не виключно, належать постачання електронних примірників, надання доступу до зображень, текстів та інформації, надання доступу до баз даних; постачання електронних примірників (електронно-цифрової інформації) та/або надання доступу до аудіовізуальних творів, відео- та аудіотворів на замовлення, ігор, постачання послуг з доступу до телевізійних програм (каналів) чи їх пакетів, надання доступу до інформаційних, комерційних, розважальних електронних ресурсів, постачання послуг з дистанційного навчання в мережі Інтернет, постачання програмного забезпечення та оновлень до нього; надання рекламних послуг у мережі Інтернет, мобільних додатках та на інших електронних ресурсах, надання рекламного простору тощо [2]. Як бачимо основними характеристиками електронних послуг є те, що вони надаються в електронному вигляді або в електронній формі та надаються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [19]. Саме визначення зазначених систем міститься у Законі України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР [19]. Щодо послуг у сфері електронного урядування, то визначення електронних послуг доповнено такою характеристикою як електронна форма надання, у сфері електронної комерції — дистанційне надання [18]. Відповідно, «інформаційно-телекомунікаційна система — сукупність інформаційних та телекомунікаційних систем, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле» [19]. Згідно з п. 63.3 ст. 63 ПКУ об'єктами оподаткування і об'єк-

тами, пов'язаними з оподаткуванням є майно та дії, у зв'язку з якими у платника податків виникають обов'язки щодо сплати податків та зборів [2]. Платник податків зобов'язаний стати на облік у відповідних контролюючих органах та повідомляти про всі об'єкти оподаткування контролюючі органи за основним місцем обліку [2]. Об'єктом оподаткування в такому випадку є отриманий від надання послуги дохід [2]. У платника податків є можливість обрати систему оподаткування: спрощену (сплата Єдиного податку) або загальну систему оподаткування (податок на доходи фізичних осіб) [2]. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності — особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених цією главою, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [2]. Так, фізична особа — підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим цією главою, та реєструється платником єдиного податку. враховуючи вимоги законодавства [2]. Так ФОП на 2 групі єдиного податку заборонено надавати послуги нерезидентам, комунальним підприємствам, неприбутковим організаціям, бюджетним установам, юридичним особам та ФОП на загальній системі оподаткування [2]. У свою чергу ФОП на 3 групі єдиного податку може надавати послуги, виконувати роботи та продавати товари без обмежень щодо контрагентів [2]. Це означає, що такі підприємці можуть працювати з будь-якими юридичними та фізичними особами, включаючи платників загальної системи оподаткування [2].

За таких обставин оптимально формою оподаткування для надавача електронних послуг буде 3 група єдиного податку, за виключенням ФОП, які здійснюють діяльність з надання послуг пошти (крім кур'єрської діяльності), діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку (місцевого, міжміського, міжнародного), діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з використанням безпроводового доступу до телекомунікаційної мережі з правом технічного обслуговування і надання в користування каналів електрозв'язку (місцевого, міжміського, міжнародного), діяльність з надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку, діяльність з надання послуг з технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж, мереж ефірного теле- і радіомовлення, проводового радіомовлення та телемереж, що прямо передбачено пп. 8 пп. 291.5.1 ПКУ [2] Отже платниками єдиного податку 3 групи якої можуть бути фізичні особи — підприємці, які не використовують

працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена, та юридичні особи — суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року [2]

Так, для ФОП III групи встановлена ставка єдиного податку (далі — ЄП) у розмірі 5% від доходу (у разі неререєстрації платником ПДВ) або 3% (у разі реєстрації платником ПДВ) [2]. Додатковою вимогою є сплата єдиного соціального внеску (далі — ЄСВ) у розмірі 22% від мінімальної заробітної плати, незалежно від отриманого доходу [2]. Якщо фізична особа-підприємець обирає загальну систему оподаткування, він сплачує 18% податку на доходи фізичних осіб (далі — ПДФО) та військовий збір, ставка якого з 01 грудня 2024 року становить 5% (далі — ВЗ), що застосовуються до чистого доходу (доходи мінус документально підтверджені витрати) [2]. Загальне податкове навантаження у розмірі 23% (18+5) на чистий дохід є значно вищою, ніж 5% ЄП, що пояснює високу популярність спрощеної системи серед фізичних осіб-підприємців [1]. Проблема полягає у великій кількості фізичних осіб, які свідомо ухиляються від реєстрації підприємцями та сплати податків, отримуючи доходи від надання електронних послуг [3]. Адже платник податків зобов'язаний стати на облік у відповідних контролюючих органах за основним та неосновним місцем обліку, повідомляти про всі об'єкти оподаткування контролюючі органи за основним місцем обліку [2]. Така діяльність тягне за собою адміністративну та, в окремих випадках, кримінальну відповідальність [3]. Згідно з пунктом 117.1 статті 117 Податкового кодексу України, штраф за діяльність без державної реєстрації як ФОП становить лише 340 грн [2]. Однак, більш суворі санкції передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення у ст. 164, що передбачає штраф від 17 до 34 тис. грн [3]. У разі повторного порушення протягом року або отримання доходу у значній сумі, штраф може зрости до 85 тис. грн [3]. Дослідження показують, що контролюючі органи використовують непрямі методи контролю, зокрема, розсилання листів та моніторинг банківських транзакцій [4]. Найбільш дієвим механізмом виявлення такої підприємницької діяльності без реєстрації є застосування Закону України № 361-

IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [4]. Закон дозволяє банкам без попередження блокувати рахунки та вимагати від клієнта підтверджуючих документів легальності походження коштів [4]. Аналіз ефективності контрольних механізмів виявив важливу фіскальну невідповідність (табл. 1). Порівняння мінімального фіскального навантаження ФОП III групи (5% ЄП) та первинного адміністративного штрафу за нересторовану діяльність свідчить про низьку ефективність адміністративного стягнення як первинного запобіжника [2; 3]. Незначний початковий штраф слугує скоріше «платою за ризик», що не створює достатнього економічного стимулу для негайної легалізації [3]. Відповідно, реальна ефективність податкового контролю у сфері електронної комерції забезпечується не стільки податковим законодавством, скільки інструментами фінансового моніторингу, які порушують принцип безперешкодності цифрових платежів, тим самим примушуючи до легалізації своєї діяльності [4].

Міжнародна орієнтація значної частини резидентів України при здійсненні електронної комерції створює виклики, ключовим з яких є ризик подвійного оподаткування [5, с. 133–134]. Така ситуація виникає, коли одна і та ж сума доходу оподатковується у двох різних країнах — країні податкового резидентства такого суб'єкта (наприклад, Україна) та країні, де зареєстрований клієнт, або країні, де надаються послуги (наприклад, США) [5]. Багато країн оподатковують світовий дохід своїх громадян, тоді як інші можуть оподатковувати доходи, отримані на їхній території, незалежно від резидентства платника податків [5]. Основним механізмом для уникнення цього явища є двосторонні Угоди про уникнення подвійного оподаткування [2]. В рамках ПКУ передбачено механізми зарахування податку, сплаченого за кордоном, проти податкових зобов'язань в Україні [2]. Дохід, отриманий від іноземних платформ, підлягає обов'язковому декларуванню та оподаткуванню в порядку, визначеному ПКУ, включаючи прибуток від операцій з інвестиційними активами [5, с. 133–134]. Порівняльне дослідження міжнародних фіскальних систем виявляє суттєві розбіжності у підходах до оподаткування працівників у сфері цифрової комерції [5]. Зокрема, у Німеччині такі

Таблиця 1

Порівняння фіскального навантаження та санкцій

Показник	ФОП III групи	Незарєєстрована діяльність
Податкове навантаження	5% ЄП + 22% ЄСВ від МЗП	0% (ухиляння)
Первинний штраф	–	340 грн (ПКУ ст. 117)
Повторний штраф	–	17–34 тис. грн (КУпАП ст. 164)
Ефективність стимулу	Висока привабливість	Низька (штраф як «плата заризик»)

Джерело: розроблено авторами на основі проаналізованих джерел [2; 3]*

суб'єкти підпадають під значне соціальне навантаження, яке охоплює внески на медичне, пенсійне забезпечення та страхування на випадок безробіття [6; 7]. Можливість стягнення місцевого Податку на виробництво та торгівлю (нім. *Gewerbesteuer*) виникає у разі кваліфікації їхньої діяльності як підприємницької [6; 7]. Фіскальна модель Сполучених Штатів Америки відзначається застосуванням високих неоподатковуваних порогів для індивідуальних платників (наприклад, для фізичних осіб сума звільнення може досягати 81,3 тис. доларів США), а також значними стандартними вирахуваннями (до 13,8 тис. доларів США) [8].

Незважаючи на високу федеральну ставку корпоративного податку (21%), система загалом стимулює індивідуальну економічну діяльність через встановлення цих високих неоподатковуваних лімітів [9]. Модель Естонії, зокрема її програма е-резидентства, позиціонується як одна з найбільш привабливих для міжнародно-орієнтованої електронної комерції [10]. Її особливість полягає у застосуванні нульової ставки податку на прибуток, якщо отриманий прибуток реінвестується і не підлягає розподілу [10]. Оподаткування виникає лише в момент виплати прибутку компанії її засновникам у формі дивідендів [10]. Порівняння показує, що хоча українські ФОП III групи єдиного податку зі ставкою 5% є однією з найнижчих за відсотковим навантаженням, вона стає менш конкурентоспроможною порівняно з моделями, які пропонують 0% податку на реінвестований прибуток [10]. Для підприємця, який планує масштабувати свій бізнес та накопичувати капітал, естонська модель пропонує значні переваги, що вказує на необхідність переосмислення української моделі для утримання висококваліфікованих фахівців [11]. Необхідність невідкладного регулювання українського ринку віртуальних активів зумовлена його значними масштабами, а також тим, що Україна входить до світових лідерів за темпами впровадження криптовалют [12].

Відповідно до п. 13 ч. 1. ст. 1 Закону 361-IX, віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі або переказувати та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [4]. З цього випливає, що для того, щоб об'єкт вважався віртуальним активом він має відповідати трьом критеріям: наявності вартості, можливості до обігу в цифровому форматі й можливості до його обміну на інші об'єкти цивільного права [17]. Важливою особливістю віртуальних активів виступає їх існування виключно в електронній формі у відриві від матеріального світу, по суті, у вигляді криптографічного цифрового коду, який розкриває їх зміст [17]. Натепер криптовалютам не властиві всі функції грошей повною мірою (як одиниця розрахунку, засіб збереження вартості), вони не забезпечуються державою, тому можна лише вести мову про використання крипто-

валют як засобу обігу [17]. Легалізація обігу цього сегменту ринку є ключовою умовою для забезпечення надходжень до державного бюджету [12, с. 28].

Згідно із законодавчими ініціативами, зокрема законопроектом № 10225-д, який на даний момент прийнято за основу ВРУ [13], який має на меті врегулювання обігу віртуальних активів, запроваджуються чіткі механізми податкового адміністрування [13]. Операції з віртуальними активами пропонується оподатковувати на загальних підставах як інвестиційні активи [13]. Стандартна ставка оподаткування чистого прибутку від їх продажу буде становити 18% податку на доходи фізичних осіб та 5% військового збору, що сукупно формує ставку у розмірі 23% [13]. Базою оподаткування буде визнано виключно чистий дохід, який розраховується як різниця між вартістю продажу та первинною вартістю придбання активу [14, с. 46–47]. Для розрахунку платник податків зобов'язаний буде подавати річну декларацію про майновий стан і доходи, до якої додається виписка з криптобіржі [13]. Дозволяється також враховувати збитки, отримані у попередніх податкових періодах [13]. З метою стимулювання легалізації капіталу, набутого до моменту набрання законом чинності, буде передбачено пільговий (перехідний) режим [13].

Фізичні особи, які володіють активами, придбаними до введення закону в дію, матимуть право обрати ставку 5% ПДФО (із збереженням 5% військового збору) за умови їх продажу протягом 2026 року [13]. Даний механізм фактично виконує функцію фіскальної амністії, сприяючи виведенню тіншового сектора в легальне правове поле [13]. Одним із ключових регуляторних рішень буде заборона суб'єктам спрощеної системи оподаткування (фізичним особам-підприємцям) здійснювати операції з віртуальними активами [15, с. 83]. Постачальникам послуг, пов'язаних з обігом таких активів, також заборонять використання спрощеної системи [15]. Обмеження відображає стратегічну фіскальну позицію, спрямовану на мінімізацію ризиків масового переведення значних інвестиційних та спекулятивних доходів, характерних для високоризикового крипторинку, під пільгову ставку спрощеного оподаткування у розмірі 5% [16, с. 253]. Встановлення зазначеної ставки підкреслює намір фіскальних органів класифікувати ці надходження як інвестиційний дохід, а не дохід від підприємницької діяльності, забезпечуючи таким чином фіскальну дисципліну у високодохідному секторі [16, с. 253].

Ефективне оподаткування доходів отриманих від надання електронних послуг неможливе без кардинальної цифрової трансформації податкового адміністрування, без впровадження нових технологій для підвищення якості та результативності податкового контролю [5]. Метою таких інновацій має стати зменшення витрат робочого часу на контроль, покращення аналізу і тестування показників фінансової звітності, а також виявлення розбіжностей та ри-

зиків за рахунок автоматичного аналізу даних [5]. Для контролю транскордонних доходів та боротьби з анонімністю операцій із віртуальними активами, критично важливим є запровадження міжнародної інформаційної взаємодії [12]. Ключовим напрямком є імплементація ініціативи Організації економічного співробітництва та розвитку — «CARF» (англ. Crypto-Asset Reporting Framework) [12]. CARF — міжнародний стандарт, розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для автоматичного обміну податковою інформацією про транзакції з криптовалютами між країнами, що має на меті підвищити прозорість та запобігти ухиленню від сплати податків, вимагаючи від постачальників послуг з криптоактивів збирати та звітувати про дані користувачів [12, с. 29]. CARF вимагатиме від постачальників послуг віртуальних активів повідомляти податковим адміністраціям про кількість та загальну вартість переказів активів, особливо тих, що здійснюються на гаманці, не пов'язані з постачальниками або фінансовою установою [12, с. 29]. Україна є учасницею міжнародного простору та має на меті забезпечення більш прозорого податкового середовища, та робить активні кроки до послідовного впровадження міжнародних стандартів з прозорості та обміну інформацією [12]. Так, 27 серпня 2025 року Кабінет Міністрів України схвалив проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо впровадження міжнародного автоматичного обміну інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи», що є важливим кроком до гармонізації податкового законодавства з європейськими нормами та виконання Україною зобов'язань кандидата на членство в ЄС та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [20]. Документ розроблено для виконання міжнародних зобов'язань перед МВФ, а також на виконання Директиви Ради ЄС 2021/514 (DAC7) і модельних правил ОЕСР щодо звітності операторів цифрових платформ, а його прийняття забезпечить передумови для приєднання України до глобальної системи обміну даними щодо доходів, отриманих через цифрові платформи [20]. Законопроектом передбачено встановлення обов'язку для підзвітних операторів платформ здійснювати збір певної інформації про підзвітних продавців (користувачів платформ) та щорічно подавати до Державної податкової служби України звіт про доходи підзвітних продавців, які вони отримують від здійснення визначених видів діяльності (звітна діяльність) [20]. Крім того, до звітності включатиметься інформація про доходи, отримані підзвітними продавцями — фізичними особами та організаціями, які використовують зазначені цифрові платформи під час здійснення звітної діяльності [20]. Впровадження CARF та посилення фінансового моніторингу відображає зміну фіскальної парадигми: перехід від оподаткування «особи»

(традиційний суб'єкт) до адміністрування «транзакційних даних», що вимагає від податкового органу значних інвестицій у технології аналізу великих обсягів даних для ефективного контролю за високо мобільними та анонімними фінансовими потоками [12]. Україна робить активні кроки до послідовного впровадження міжнародних стандартів з прозорості та обміну інформацією [20].

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що оподаткування доходів фізичних осіб від електронної комерції та віртуальних активів є однією з найбільш гострих фіскальних проблем, що вимагає негайної та комплексної адаптації національного законодавства [1]. Система оподаткування фізичних осіб-підприємців третьої групи єдиного податку, хоч і необхідна, демонструє недостатню стійкість як інструмент легалізації [2]. Її ефективність знижується через низьку силу адміністративного стягнення за нелегальну діяльність, що мінімізує стимул до добровільної реєстрації [3]. Реальний податковий контроль переважно здійснюється через механізми фінансового моніторингу [4]. Для фахівців, орієнтованих на міжнародний ринок, вітчизняна ФОП-модель стає менш конкурентоспроможною порівняно з юрисдикціями, які пропонують нульове оподаткування реінвестованого прибутку (наприклад, Естонія) [10]. Законодавчі ініціативи щодо віртуальних активів є стратегічно обґрунтованими [13]. Встановлення ставки 23% на чистий дохід та виключення операцій з віртуальними активами зі спрощеної системи є свідомою фіскальною політикою, спрямованою на відокремлення спекулятивних інвестиційних доходів від доходів, отриманих від підприємницької діяльності [13]. Запровадження пільгового перехідного режиму розглядається як важливий компроміс для стимулювання амністії тіньового капіталу [13]. Для забезпечення ефективного адміністрування високомобільних доходів необхідна прискорена цифрова трансформація Державної податкової служби та інтеграція в міжнародні системи обміну фіскальними даними, зокрема CARF [12]. Майбутня ефективність збору податків залежить від здатності податкових органів аналізувати транзакційні дані, а не лише суб'єктний склад оподаткування [12]. Обравши шлях євроінтеграції, Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати цю сферу до міжнародно визнаних стандартів та методології, а також найкращих практик країн ЄС, у тому числі у сфері податкового адміністрування [20]. За таких обставин вбачається доречним підвищити первинні штрафи за незареєстровану діяльність до рівня, що перевищує потенційну вигоду від ухилення (наприклад, не менш 15 тис. грн для первинного порушення) [3]; Запровадити нульову ставку на реінвестований прибуток для ФОП у цифрових секторах за аналогією з Естонією для запобігання «відтоку кваліфікованих кадрів [10]; 3) Інтегрувати CARF у ПКУ з обов'язковою реєстрацією криптобірж та автоматичним

обміном даними [12]. Перспективним для подальшого вивчення та розробки пропозицій можна визначити дослідження впливу штучного інтелекту на фіскальні надходження; моделювання сценаріїв інтеграції України до глобальних податкових мереж.

Крім того перспективним є і подальше дослідження правової сутності віртуальних активів, їх класифікація, облік та оподаткування операцій із такими активами, як і впровадження ефективного державного фінансового контролю у цій сфері [14; 15; 16].

Література

1. Види зайнятості: фриланс, ФОП або офіційне працевлаштування — що обрати? *Дія.Безбар'єрність*. URL: <https://bf.diia.gov.ua/articles/vidi-zajnyatosti> (дата звернення: 19.11.2025).
2. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI: станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 19.11.2025).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1-212-24): Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X: станом на 1 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 19.11.2025).
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 19.11.2025).
5. Череп О.Г., Дашко І.М., Бехгер Л.А., Підлісний Р.О. Переваги та виклики цифровізації економіки України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9, № 1. С. 131–135.
6. Miteva-Seidel V. Freelancing in Germany: Guide for International Professionals. URL: <https://www.fintiba.com/germany/working/freelancing> (дата звернення: 19.11.2025).
7. Taxes for Freelancers and Self-Employed Workers in Germany. Germany Visa. URL: <https://www.germany-visa.org/blog/taxes-for-freelancers-and-self-employed-workers/> (дата звернення: 19.11.2025).
8. A Freelancer's Guide to Taxes. URL: <https://turbotax.intuit.com/tax-tips/self-employment-taxes/a-freelancers-guide-to-taxes/L6ACNfKVW> (дата звернення: 19.11.2025).
9. The freelancer's guide to taxes. U.S. Bank. URL: <https://www.usbank.com/financialiq/invest-your-money/tax-strategies/the-freelance-taxes-guide.html> (дата звернення: 19.11.2025).
10. A sole proprietorship setup and freelancer taxes in Estonia. Abillio. URL: <https://abill.io/en/blog/a-sole-proprietorship-setup-and-freelancer-taxes-in-estonia/> (дата звернення: 19.11.2025).
11. Як фрилансеру платити податки в Україні: ФОП, групи оподаткування та підбір КВЕДів. *Юридичні рішення*. URL: <https://yankiv.com/ua/yak-frilanseru-platyty-podatky-v-ukrayini-fop-grupy-opodatkuvannya-ta-pidbir-kvediv/> (дата звернення: 19.11.2025).
12. Данко Н.С. Перспектива оподаткування криптовалюти в Україні кризь призму міжнародного досвіду. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*. 2018. № 9 (3). С. 27–30.
13. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні. *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56271> (дата звернення: 19.11.2025).
14. Резнік О.М., Красилюк М.О. Правовий статус криптовалюти як об'єкта оподаткування в Україні. *Правові горизонти*. 2020. № 23. С. 45–49.
15. Спільник І., Ярошук О. Інституалізація криптовалюти: регулювання, правовий статус, облік і оподаткування. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. № 2. С. 81–92.
16. Чаплінська О.В. Оподаткування криптовалюти в Україні: реалії та перспективи. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. С. 252–254.
17. Овчаренко А.С. Правове регулювання віртуальних активів та криптовалют в Україні: сучасний стан і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 200–202. URL: http://lsej.org.ua/4_2020/49.pdf (дата звернення: 19.11.2025).
18. Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 року № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> (дата звернення: 19.11.2025).
19. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2025).
20. Оподаткування цифрових платформ в Україні: що передбачає законопроект. URL: <https://eba.com.ua/opodatkuvannya-tsyfrovyyh-platform-v-ukrayini-shho-peredbachaye-novuj-zakonoprojekt/> (дата звернення: 25.11.2025).

References

1. Diia.Bezbariarnist. (n.d.). Vydya zainiatosti: frylans, FOP abo ofitsiine pratsevlashtuvannia — shcho obraty? [Types of employment: freelancing, FOP or official employment — what to choose?]. Available at: <https://bf.diia.gov.ua/articles/vidi-zajnyatosti> [in Ukrainian].

2. Verkhovna Rada Ukrainy. (2010). Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada Ukrainy. (1984). Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada Ukrainy. (2019). Pro zapobihannia ta protyduii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozposiudzhennia zbroi masovoho znyschennia [On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds of Crime, Financing of Terrorism and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [in Ukrainian].
5. Cherep, O. H., Dashko, I. M., Bekhter, L. A. and Pidlisnyi, R. O. (2024) 'Perevahy ta vyklyky tsyfrovizatsii ekonomiky Ukrainy' [Advantages and challenges of digitalization of Ukraine's economy], *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, 9(1), pp. 131–135 [in Ukrainian].
6. Miteva-Seidel, V. (n.d.). Freelancing in Germany: Guide for International Professionals. Available at: <https://www.fintiba.com/germany/working/freelancing>
7. Germany Visa. (n.d.). Taxes for Freelancers and Self-Employed Workers in Germany. Available at: <https://www.germany-visa.org/blog/taxes-for-freelancers-and-self-employed-workers/>
8. TurboTax. (n.d.). A Freelancer's Guide to Taxes. Available at: <https://turbotax.intuit.com/tax-tips/self-employment-taxes/a-freelancers-guide-to-taxes/L6ACNfKVV>
9. U. S. Bank. (n.d.). The freelancer's guide to taxes. Available at: <https://www.usbank.com/financialiq/invest-your-money/tax-strategies/the-freelance-taxes-guide.html>
10. Abillio. (n.d.). A sole proprietorship setup and freelancer taxes in Estonia. Available at: <https://abill.io/en/blog/sole-proprietorship-setup-and-freelancer-taxes-in-estonia/>
11. Yankiv. (n.d.). Yak frilanseru platyty podatky v Ukraini: FOP, hrupy opodatkovannia ta pidbir KVEDiv [How a freelancer pays taxes in Ukraine: FOP, taxation groups and selection of KVEDs]. Available at: <https://yankiv.com/ua/yak-frilanseru-platyty-podatky-v-ukrayini-fop-grupy-opodatkovannia-ta-pidbir-kvediv/> [in Ukrainian].
12. Danko, N.S. (2018) 'Perspektyva opodatkovannia kryptovaliuty v Ukraini kriz pryzmu mizhnarodnoho dosvidu' [Prospects for taxation of cryptocurrency in Ukraine through the prism of international experience], *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal Internauka*, 9(3), pp. 27–30 [in Ukrainian].
13. Verkhovna Rada Ukrainy. (n.d.). Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktyv Ukrainy shchodo vrehuliuvannia oborotu virtualnykh aktyviv v Ukraini [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Some Other Legislative Acts of Ukraine on Regulation of Virtual Assets Circulation in Ukraine]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56271> [in Ukrainian].
14. Rieznik, O.M. and Krasyluk, M. O. (2020) 'Pravovyi status kryptovaliuty yak objekta opodatkovannia v Ukraini' [Legal status of cryptocurrency as an object of taxation in Ukraine], *Pravovi horyzonty*, 23, pp. 45–49 [in Ukrainian].
15. Spilnyk, I. and Yaroshchuk, O. (2020) 'Instytualizatsiia kryptovaliuty: rehuliuvannia, pravovyi status, oblik i opodatkovannia' [Institutionalization of cryptocurrency: regulation, legal status, accounting and taxation], *Instytut bukhhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*, 2, pp. 81–92 [in Ukrainian].
16. Chaplinska, O.V. (2019) 'Opodatkovannia kryptovaliuty v Ukraini: realii ta perspektyvy' [Taxation of cryptocurrency in Ukraine: realities and prospects], *Porivnialno-analitychne pravo*, 1, pp. 252–254 [in Ukrainian].
17. Ovcharenko, A.S. (2020) Pravove rehuliuvannia virtualnykh aktyviv ta kryptovaliut v Ukraini: suchasnyi stan i perspektyvy [Legal regulation of virtual assets and cryptocurrencies in Ukraine: current state and prospects]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*, 4, pp. 200–202. Available at: http://lsej.org.ua/4_2020/49.pdf [in Ukrainian].
18. Verkhovna Rada Ukrainy. (2015) Pro elektronnu komertsiiu [On Electronic Commerce]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> [in Ukrainian].
19. Verkhovna Rada Ukrainy. (1994) Pro zakhyst informatsii v informatsiino-telekomunikatsiinykh systemakh [On Protection of Information in Information and Telecommunication Systems]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
20. Opodatkovannia tsyfrovyykh platform v Ukraini: shcho peredbachaie zakonoproiekt. Available at: <https://eba.com.ua/opodatkovannia-tyfrovyykh-platform-v-ukrayini-shho-peredbachaie-novyy-zakonoproiekt/> [in Ukrainian].